

Bachelorgradsoppgave

Tittel Urie Bronfenbrenner (1917-2005)

Title Urie Bronfenbrenner (1917-2005)

Undertittel «I et moderne perspektiv»

Subtitle «In a modern perspective»

Forfatter Heidi Veronika Herstad

GLU360

Bachelorgradsoppgave i Grunnskolelærerutdanning
for 5.-10. trinn

Lærerutdanning

Høgskolen i Nord-Trøndelag - [År] 2015

HINT

Sammendrag

Formålet med denne bacheloroppgaven er å sette fokus på utfordringer vi står overfor i forhold til at samfunnet har blitt digitalisert. Spesielt med tanke på at bruk av ny teknologi kan gjøre oss sårbare på nye måter, blant annet ved at barn og unges sosialiseringprosesser utfordres i krysningpunktet mellom kommersielle tjenester, underholdning og sosialt liv.

Vi vet nå, etter ca. 20 år med Internett at vi har teknologi som er meget nyttig og som gir oss uendelige fordeler. Vi sitter i egen stue med hele verden i «våre hender». Samtidig kan denne utviklingen føre til at vi på en måte «mister fotfestet», vi lar oss drive omkring på utviklingsbølgen, uten at vi helt vet hvor den fører oss.

For å belyse disse utfordringene har jeg fordypet meg i teorien og forskningen til Urie Bronfenbrenner (1917-2005), med utgangspunkt i hans økologiske modell og en artikkel utgitt i 1999 (parenthood.library), der utviklingstrekk i USA (over en 40 års periode) viser tendenser til «kaos» i barn og voksnes liv. På bakgrunn av nettopp Bronfenbrenners modell og artikkel, valgte jeg metoden dokumentanalyse for å belyse problemstillingen min. Ved hjelp av hans teori og flere andre dokumenter, har jeg trukket paralleller til dagens norske samfunn, og videre drøftet lærerens nødvendige «bidrag» til barn og unges sosialiseringprosesser. Spesielt med tanke på det å være en god rollemodell og videre ha god nødvendig relasjonskompetanse.

Problemstillingen i denne oppgaven reiser spørsmål som det kan være utfordrende å finne svar på. Vi vet ikke hvordan Internett og sosiale medier vil påvirke oss i det lange løp, men allerede har flere forskjellige tendenser tatt «kontroll» over oss og samfunnet vårt. Tatt dette i betraktning, vil jeg si at denne oppgaven er en «bekymringsmelding» som omfatter alle barn og unge som vokser opp i dagens samfunn.

Innholdsliste

Sammendrag	s. 2.
1.0 Innledning	s. 4.
2.0 Metode	s. 5.
3.0 Teori	s. 7.
4.0 Drøfting	s. 9.
4.1 Økende kaos i livene til barn og unge, og deres familier.	s. 10.
4.2 «En fare for menneskelig utvikling»	s. 12.
4.3 Narsissisme og sosialisering	s. 14.
4.4 Generell del av LK06	s. 16.
4.5 Læreren og nærhetsprosesser	s. 17.
4.6 Nye trender	s. 19.
4.7 Sosial og kulturell kapital	s. 21.
5.0 Avslutning	s. 23.
6.0 Litteraturliste	s. 25.

1.0 Innledning

I løpet av lærerutdanningen har jeg erfart at arbeidsoppgavene til en lærer er mange og allsidige. Når jeg er ferdig utdannet bør basisen være at jeg har god faglig kompetanse, men jeg mener også at kun god fagkunnskap ikke vil være tilstrekkelig for å arbeide i skolen. Heldigvis står pedagogikkfaget sentralt i utdanningen. Dette faget har gitt meg innsikt i og forståelse av hvordan barn og unge tilegner seg kunnskaper, ferdigheter, holdninger og videre sosialiseres inn i samfunnet. På bakgrunn av det jeg har lært i pedagogikkfaget har jeg valgt tema til bacheloroppgaven min, der jeg bruker pedagogiske begreper, teorier og modeller, til å utforske hvordan utviklingen av det digitale samfunnet kan påvirke barn og unges sosialiseringsprosesser.

De raske samfunnsendringene vi har opplevd de siste årene, har gitt skolen, lærerne og pedagogikkfaget nye utfordringer og oppgaver. Selv om Internettet kom til Norge for ca. 20 år siden, så har det ført til et behov for å rette søkelyset mot en form for «digital livs- og folkevisdom». Mediene har tatt en stor plass i samfunnet, de unge har tilgang til uendelig mange tv-kanaler, de surfer og «chatter» på sosiale medier og sms-er, de laster ned musikk m.m. til mp3-ene og ipodene sine. Videre viser det seg flere tendenser som tyder på at den digitale revolusjonen påvirker oss i stor grad, både i forhold til vår kultur-, være- og tenkemåte. Så hvordan forholder vi oss til det multimodale samfunnet, og hvordan blir vi påvirket og videre styrt av nye trender som denne utviklingen fører med seg? Flere forskere viser til at et typisk trekk hos unge som vokser opp i dag er selvopptatthet, og at de på mange måter utvikler en narsissistisk livsstil på grunn av avhengighet til sosiale medier. Ettersom skolen har overtatt store deler av barneoppdragelsen, fordi barna tilbringer nesten like mye tid sammen med lærerne som med foreldrene, må man kunne stole på at læreren er profesjonell og videre har fokus på barn og unges utfordringer i samfunnet.

Ettersom barn og unges deltakelse på sosiale medier øker betraktelig, må relasjonenes betydning i skolen naturlig bli knyttet til nødvendige nærhetsprosesser. En person som regelmessig deltar i aktiviteter med andre, vil stadig bli mer kompleks. For at slike nærhetsprosesser skal få utviklingsmessige konsekvenser, må det være gjensidighet fra begge parter i de sosiale utvekslingene. Det har seg slik at Internett har blitt en arena som tar barn og unge med på helt nye dannelsesreiser, på godt og vondt. Da kan man spørre seg; hvordan skal

så læreren møte det teknologiserte samfunnet og videre tilrettelegge for at de nødvendige nærhetsprosessene finner sted, og videre at dette virker positivt på elevenes sosialiseringprosesser?

Nærhetsprosesser ble ansett av Urie Bronfenbrenner (1917-2005) som den fremste drivkraften i utviklingsprosessen i alle menneskers liv; og det er hans teori og forskning som ligger til grunn for denne oppgaven. Bronfenbrenner fremmet viktigheten av «fysiske møter», og at vi må fokusere på barn og unges opplevelser for å forstå dem. Han hadde fokus på ulike miljøer som påvirker hverandre og hans økologiske modell viser oss hvor viktig dette samspillet mellom forskjellige miljøer er for hvert eneste individ. De ulike miljøene som beskrives i hans modell er relevante for hver enkelt i det daglige, men er disse miljøene de samme i dag som da denne modellen ble utviklet? Og er samspillet mellom disse miljøene det samme som tidligere? Kan det digitale samfunnet påvirke kvaliteten og eksistensen av nærhetsprosessene?

2.0 Metode

Utgangspunktet for valg av metode er et ønske om å skrive en oppgave forankret i teori, med rom for tolkning, analyse og vurdering. Formålet er å rette fokus mot hvor viktig denne teorien er med hensyn til utviklingen av dagens digitale samfunn og nødvendige sosialiseringprosesser, og videre hvordan lærerens rolle påvirkes av dette. Det ble naturlig for meg å velge dokumentanalyse. Det finnes mange typer dokumenter som kan være aktuelle å bruke som empirisk materiale, og begrepet dokument kan gis en ganske vid betydning. Dokumenter kan også brukes i en kombinasjon med andre innsamlingsmetoder eller alene (holbergprisen.no, 10.02.2015).

Dokumenter kan være alt fra offentlige dokumenter som stortingsmeldinger til dokumenter av privat karakter som brev og dagbøker. Skal man benytte seg av dokumentanalyse må faglitteraturen vurderes ut fra den konteksten de settes i (Thagaard, 2009). Litteratur kan også la seg definere inn i dokumentbegrepet, da litteratur også er «språk som er fiksert i tekst og tid» (Lyngaard 2012). Under innsamling av tekster er det også viktig å undersøke tekstenes relevans, da dette vil kunne styrke dens autensitet og troverdighet (Grønmo 2004).

I og med at jeg valgte dokumentanalyse, kunne jeg utforske og analysere Urie Bronfenbrenners økologiske modell og hans artikkel: «Growing Chaos in the Lives of Children Youth and Families: How Can We Turn It Around?» (parenthood.library.1999). En dokumentanalyse vil ofte fokusere på en utvikling over en viss tidsperiode, og i dette tilfellet kan tidsperioden defineres fra 1970-tallet (utviklingen av den økologiske modellen), fram til i dag. Analysen er utført som en kvalitativ innholdsanalyse, der jeg har samlet inn forskjellige forskningsartikler, avisartikler, tidsskriftsartikler og litteratur som jeg har tolket og analysert for å finne viktige sammenhenger, og videre belyse problemstillingen min. Det gjelder å oppleve en impuls fra tradisjonen som fører oss ut over oss selv. Som Hans - Georg Gadamer (1900-2002) sa: «Det som skal fremmes, er altså ikke en forskning som bare bekrefter våre egne forventninger. Tvert imot gjelder det å erkjenne - på tross av oss selv – hvor de nye impulser blir gitt» (Gadamer, 2003:12).

Kvalitative metoder karakteriseres som et fleksibelt forskningsopplegg, noe som betyr at jeg kunne arbeide parallelt med de ulike fasene i prosessen. I den første fasen fant jeg et aktuelt tema for utforming av problemstilling, og videre forskningsspørsmålene som skulle danne grunnlaget for analysen. I de neste fasene foretok jeg innsamling av data, litteratur og artikler, som jeg analyserte og tolket slik at de kunne benyttes til drøfting i oppgaven (Thagaard, 2009). Kvalitative studier baserer seg på strategisk utvalg, noe som betyr at jeg kunne velge informanter som hadde de kvalifikasjonene jeg var ute etter i forhold til min problemstilling, og analysens teoretiske perspektiver (Thagaard, 2009).

Når de informanter jeg trengte til analysen var funnet, satte jeg de i sammenheng med Urie Bronfenbrenner (1917-2005) sin utviklingsøkologiske modell, og hans artikkel fra 1999: «Growing Chaos in the Lives of Children Youth and Families: How Can We Turn It Around?». Det er nettopp Bronfenbrenners modell og artikkel som har gitt meg retningen i analysen, og som belyser problemstillingen min. Analysene og tolkningene av valgte dokumenter jeg har gjort på bakgrunn av den hermeneutiske sirkel (Myhre, Hege, metodeverksted,15.04.2015). Hermeneutikken handler om at vi ikke nødvendigvis begynner på bar bakke når vi skal forstå noe. Vi tar i bruk den forståelsen vi har fra før, og anvender dette som et grunnlag for å tolke og analysere (Asperheim og Ulvik, 2012). Det vil si at jeg har vekslet på å se på deler (valgte dokumenter) og helheten, som i dette tilfellet er Bronfenbrenners teori og forskning med tanke på dagens samfunnsutvikling.

3.0 Teori

Teorier representerer systematisert og generalisert kunnskap om verden. Nå er det allment kjent at teorier ikke behandler fenomener eller objekter i all deres kompleksitet. Det skjer snarere et utvalg av visse egenskaper ved fenomenet. Til sammen utgjør disse egenskapene en slags forenklet modell av fenomenet, og det er denne modellen teorien handler om (Larsen, 2013:94). Teorier er ikke oppskrifter, de kan heller aldri bli helt handlingsanvisende, men de bidrar med kunnskaper som kan hjelpe oss til å få en bedre forforståelse. Ideer og antagelser blir til teori, som baserer seg på gjentatte erfaringer i situasjoner som er veldig like (Larsen, 2013: 96).

Urie Bronfenbrenner (1917-2005) utviklet sin sosialpsykologiske teori gjennom lang tid, helt siden 1970-tallet (Imsen, 2012:58). Han beskrev hvordan individer sosialiseres i en kultur, med sin utviklingsøkologiske modell. Modellen bygger på en forståelse av individ og omgivelser som gjensidig er avhengige av hverandre og virker som et vekselsspill. Bronfenbrenner delte modellen opp i flere nivåer han mente kunne stilles opp, for å forstå hvilken kontekst hvert enkelt individ inngår i (Imsen, 2012). Modellen var ment som et kart over et komplisert landskap. Den er ikke ment som et enhetlig, teoretisk perspektiv. Den kan inkludere både normative og analytiske perspektiv (Imsen, 2010: 115). Bronfenbrenner har vært en sentral enkeltperson i arbeidet med utviklingen av en slik forståelsesramme, denne forståelsen av utviklingsøkologi har fått enorm betydning. Ikke få av de som utdanner seg i sosiale og pedagogiske fag, lærer om betydningen av å se helheter og betrakte individet i en kontekst.

Urie Bronfenbrenner sin utviklingsøkologiske modell kom som en kritikk av psykologiens ensidige fokus på individet løsrevet fra kontekst, samtidig som Bronfenbrenner tok avstand fra sosiologiens strukturelle forståelse av sosiale fenomeners detreminerende virkning på individet (wikipedia.no,14.01.2015). Spesielt nevnes fire nivåer som kan stilles opp for å forstå hvilken kontekst ethvert individ er en del av i denne modellen:

I **Mikronivået** beskrives de påvirkninger som befinner seg nærmest individet og som individet kjenner gjennom lang tids relasjon eller bekjentskap, og som stadig er tilgjengelig for kontakt. Eksempler kan være familie, venner, skole, barnehage og idrettslag (Imsen, 2012:60). Neste nivå i modellen er **Mesonivået**. Her beskrives relasjonen mellom

påvirkningsfaktorer i mikronivået. Det vil si alle relasjoner som indirekte påvirker individet, og videre samspillet mellom disse. Det kan være skole-hjem samarbeid, venners deltakelse i idrettslag og venners relasjoner til andre venner. I dette nivået kan man studere hvordan det som hender i en situasjon, virker inn på det som skjer i en annen situasjon, og hvordan endringer i ett miljø også fører til endringer i et annet (Imsen, 2012:60). Faktorer som individet ikke har direkte kontakt med, men som likevel har en påvirkning på individet direkte eller indirekte beskrives i **Eksonivået**. Dette kan være foreldrenes arbeidstid og det å måtte skifte lærer ofte. Her berøres individet av uformelle og formelle samfunnsinstitusjoner som opererer på det lokale samfunnsnivå (Imsen, 2012:60). Går man videre og ser på overbygginger på samfunnsnivået, beskrives disse i **Makronivået** i modellen til Bronfenbrenner. På dette nivået finner vi det økonomiske systemet, sosial- og helsevesen, utdanningssystem, rettsvesen og politiske system (Imsen, 2012:60). En stund etter at modellen var ferdig, la Bronfenbrenner til et ekstra nivå, det han kalte for **Kronosystemet**. Her beskrives det hvordan hendelser i livshistorien til et individ kan påvirke det på ett eller flere av de øvrige nivåene. Dette nivået ble lagt til for å inkludere et tidsperspektiv, for eksempel å vise til at det å gå fra å være et barn til å bli voksen, foreldres skilsmisse eller innføring av en ny skolereform kan få stor innvirkning på individets liv (wikipedia.no, 14.01.2015).

Ettersom det i denne oppgaven er fokus på barn og unges endringer og forutsetninger for sosialisering i dagens digitale samfunn, er det først og fremst mikro- og mesonivået som kan legges til grunn. Dette er de to nivåene i modellen som daglig påvirker de unge i et vekselsspill. Samtidig er også både foreldre, venner og læreren viktige aktører i disse miljøene. På en annen side må det tas med i betraktning at Bronfenbrenners modell beskrives som et system, der alle ledd og miljøer er avhengige av hverandre. Hvis et av disse leddene settes i bevegelse, vil dette påvirke de andre leddene. De andre leddene vil også settes i bevegelse, og igjen påvirke det første leddet. Da vil ikke minst Kronosystemet også være relevant, da for eksempel sosiale medier har fått store innvirkninger i våre liv. Et individ må anses som en aktiv deltaker som utvikler seg og endrer miljøer det er i. Miljøene som individet er en del av, vil gjensidig påvirke individet.

På samme måte som Urie Bronfenbrenner, understrekte både Knud Ejler Løgstrup (1905-1981) og Emmanuel Levinas (1906-1995), viktigheten i nærhetsprosesser – fysiske møter, i form av det som kalles nærhetsetikk (Arneberg og Overland, 2013). De tok utgangspunkt i grunnleggende fenomener ved menneskelivet, slik som tillit, barmhjertighet, åpenhet og håp.

Slike fenomener er betingelser for at et menneskelig samliv skal være mulig, og som skapt hører mennesket sammen i en gjensidig avhengighet. Ut av denne situasjonen vokser en etisk fordring frem (store norske leksikon.no, 23.04.2015). Denne teorien er vesentlig i forbindelse med lærerens ansvar og kompetanse i forhold til relasjonsbygging, og for å understreke viktigheten av alle nærhetsprosesser.

For videre å belyse problemstillingen i denne oppgaven er det også nødvendig å nevne Pierre Bourdieu (1930-2002), den franske sosiologen som er kjent for bruken av begrepet sosial- og kulturell kapital. «Kulturarven»; skolens innhold og måten det formidles på, kan betraktes som et resultat av høystatusgruppers interesser, verdier og «kulturelle smak» (Baune, 2012:154). Barn og unges mentale utvikling foregår i et nært samspill med det miljøet som omgir dem. Utvikling skjer både gjennom møtet med de kunnskaper som gjenspeiler de voksnes kulturelle og sosiale erfaringer og de erfaringer de selv gjør (Bergem, 2014:87). Foreldrenes sosiale- og kulturelle kapital vil i mange situasjoner være avgjørende for barn og unge, ikke minst med tanke på alle de utfordringer de unge møter i dagens samfunn.

4.0 Drøfting

Urie Bronfenbrenner (1917-2005) sa: Det må være helt klart at det å være sosialisert ikke nødvendigvis er det samme som å være sivilisert. Nazi-ungdommen var også et resultat av en sosialiseringsprosess (Bronfenbrenner; Barn i to verdener: USA og Sovjet, 1973:12). Dette er et lærerikt eksempel, fordi det gir oss en påminnelse om at familien ikke er det eneste virkemidlet i oppdragelsen. Selve prosessen starter i hjemmet, men den slutter ikke der. Verden utenfor får stor betydning når barn møter en rekke personer, grupper og institusjoner som alle bidrar til å forme barnets utvikling av dets evner, verdier og adferdsmønstre.

Verden har aldri endret seg så mye som den gjør nå. Vi må tilpasse oss fellesskapet på en rekke områder, og fellesskapets regler, verdier og normer former oss. Selv om de fleste av oss nå kanskje har vanskelig for å forestille oss en verden uten Facebook, Youtube, blogging, Wikipedia og nettaviser, så må vi ikke glemme at Internett faktisk er en ganske ny oppfinnelse. I løpet av forholdsvis kort tid har vi blitt knyttet sammen i et svært digitalt nettverk, med muligheter for kommunikasjon til nær sagt alle verdenshjørner, gjennom mange forskjellige medier. Samtidig kan man si at det ikke bare er teknologien rundt oss som er

forandret, men også forholdet mellom menneskene, mellom organisasjoner og ulike deler av verden. På en langt mer offentlig måte enn tidligere, deler vi våre tanker med kjente og ukjente. Internett har sine egne normer og regler, sitt eget språk og sine egne roller som vi følger. Det formes en ny praksis både for kunnskapsutvikling, etablering av sosiale nettverk og det en kan kalle dannelsesidealer (Krokan, 2008). Teknologien er blitt mer enn et redskap, den veves stadig tettere inn i våre sosiale liv og sosiale omgangsformer.

4.1 Økende kaos i livene til barn og unge, og deres familier.

I Urie Bronfenbrenner (1917-2005) sin artikkel; «Growing Chaos in the Lives of Children Youth and Families: How Can We Turn It Around»? (parenthood.library, 1999), fremhevet han en relativt ny tendens innen forskning om individets komplekse sosiale liv. Her kritiserte han mange av sine forskerkolleger for å interessere seg mest for sosial oppløsning, i stedet for å finne mulige vitenskapsbaserte løsninger for aktualisering av konstruktive krefter som kunne bidra til å snu en negativ utvikling.

I artikkelen mente han å ha sett to tendenser som forsterker hverandre gjennom de siste førti årene. Den ene tendensen var et økende kaos i ungdommers og familiers liv i en del økonomisk utviklede land, med USA som et særlig tydelig eksempel. Den andre tendensen dokumenterte konsekvensene av den første; et økende forfall i de ulike generasjoners (sosiale) kompetanse og karakter. Bronfenbrenner henviste i denne artikkelen til systematiske studier som avdekket en økende kynisme av desillusjonert livsholdning blant amerikanske tenåringer. Dette fører til mindre tro på andre mennesker og samfunnsinstitusjoner, skrev Bronfenbrenner i artikkelen. Samtidig viste han til klare tendenser til økende selvopptatthet, og mangel på respekt for andres behov.

Årsaker til dette fant Bronfenbrenner i markerte endringer i barn og unges oppvekstmiljø (Ibid); dramatiske økninger i antall familier med en forelder, synkende foreldredeltagelse i barnas liv på grunn av fulltidsjobber, og at dette videre førte til manglende positive voksne rollemodeller i det offentlige rom. Hva barn og unge foretar seg på Internett, hvilke pc-spill de spiller, hva de ser på tv, hva de gjør på sosiale medier, eller hva de foretar seg på smarttelefonene sine, er ikke lett å kontrollere. Det finnes ubeskrivelig mange påvirkninger fra hele verden gjennom digitale nettverk, som påvirker barn og unge i stor grad. Det er

betenkelig at for eksempel en blogger kan ha blitt en viktigere rollemodell enn en bestefar eller en lærer i dag. Man kan spørre seg om det er bloggeren eller bestefar og læreren som best mulig kan videreføre grunnleggende normer og verdier, som videre bidrar til sosial kontroll med andre i samfunnet. Sosialisering foregår hele livet, man sosialiseres og man sosialiserer hverandre. Målet må være å skape mennesker som både kan tilpasse seg samfunnets krav og behov, og samtidig være selvstendige.

Sammenligner man Bronfenbrenners bekymring med dagens norske samfunn, finner man flere eksempler på at det er tendenser til «kaos» her også. I artikkelen «Usunt å være pålogget hele tiden», som ble publisert på klikk.no, 30.03.2015, sier familieterapeut Elisabeth Meyer Lugg at familier har sluttet å prate sammen. Hvis det mangler bevissthet og et lite reflektert forhold til sin tilgjengelighet, eksempelvis mobiltelefon og sosiale medier, kan dette føre til negative konsekvenser for familielivet. Nære relasjoner holdes ikke ved like når oppmerksomheten vendes bort fra fellesskapet sier hun videre. Tendenser viser at familiemedlemmer trekker seg heller tilbake i egne rom og vier sin oppmerksomhet til telefonen og noen andre «der ute» enn å prate med hverandre ved middagsbordet. Barn og unge kan da få mangel på sosial trening ansikt til ansikt og bli usikre uten en smarttelefon i hånden. Foreldre og barn kan dessuten gå glipp av opplevelser de kunne ha delt med hverandre sier Meyer Lugg (klikk.no, 30.03.2015).

For å forstå samfunnsendringer og dernest komme med tiltak, foreslo Bronfenbrenner (*Growing in the Lives and Children Youth and Families: How Can We Turn It Around?*, parenthood library, 1999), at man må bruke vitenskapelige metoder til å lære om de krefter som driver fram utviklingsprosessene. Han ønsket å lære mer om menneskelige og mellommenneskelige prosesser og skrev i denne artikkelen at den vitenskapelige tilnærmingen til å forstå disse prosessene ikke må være den tradisjonelle positivistiske, men snarere en oppdagelsesvitenskap (science in the discovery mode), en utvidet prosess som inneholder serier av gradvis mer differensierte formuleringer der hvert skritt setter rammen for det neste. Forskningsdesignet må være genererende framfor bekreftende/avkreftende. En slik type kvalitativ forskning fordrer systematiske og presise begreper som klassifiseres og ordnes. Hvis en trekker paralleller til Urie Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell, kan man si at det gjensidige forholdet mellom mennesket, atferd og miljø, innebærer at hver del kan analyseres for seg. På en annen side er det også av betydning at man ser på den gjensidige påvirkningen. Modellen innebærer det å vurdere problemer i et bredt perspektiv, og med evne

til å se sammenhenger. På den måten vil tendenser til at familier har sluttet å prate sammen (klikk.no, 30.03.2005) få konsekvenser, for det er gjennom sosialt samspill i hverdagen og dagliglivet at barn og unge utvikler selvoppfatning og sosial identitet (Olsen og Traavik, 2013).

4.2 «En fare for menneskelig utvikling».

En dansk undersøkelse viser at barn heller vil leke med nettbrett enn med en venn. Arnulf Kolstad, professor i sosialpsykologi ved NTNU i Trondheim, sier utviklingen er trist, farlig og betenkelig, og kaller det «en fare for menneskets utvikling» (nrk.no, 07.04.2015). Denne undersøkelsen omfatter 844 danske barn fra fire til seks år, og to av tre svarer at de heller vil leke med nettbrett enn venner. En kan se at dette er betenkelig ettersom disse barna på en måte vokser opp med iPaden som «venn», og at barn foretrekker ting som gjelder seg selv i veldig tidlig alder. Kolstad sier at arten vår er avhengig av å utvikle oss via møter med andre, ikke bare når det gjelder forplantning, men også ved kommunikasjon. Hvis man i tidlig alder stenger av denne kontakten, blir vi en annen type mennesker, som ikke utvikler oss slik vi har gjort de siste 3000 årene (nrk.no, 07.04.2015).

Hvis vi «mister» den mellommenneskelige stimuleringen, som vi ifølge blant annet Urie Bronfenbrenner (1917-2005) og mange flere kun kan få fra direkte personlig kontakt, så kan vi risikere etter hvert at en økende del av befolkningen får mangel på «sosial næring»; man erstatter samtaler med virtuell virkelighet. I denne sammenhengen er det naturlig å nevne Facebook, som fremstår som en teknologisk plattform for å synliggjøre, underbygge og utvide vennekretsen. I dag er det en dagligdags ting å presentere seg selv og kommunisere med andre på Internett. Det er helt «normalt» å være tilgjengelig 24 timer i døgnet, og holde kontakten med et stort antall mennesker gjennom sosiale nettverk.

En kan spørre seg hvorfor nettopp slike sosiale medier har blitt en såpass sterk fristelse slik at barn og unge ikke klarer å holde seg unna. Marshall McLuhan (1967) uttalte i sitt postulat at man må ikke undervurdere teknologiens påvirkningskraft, og at det først og fremst er mediet selv som former oss (Postholm m.fl, 2012:93). Facebook-generasjonens ekstreme avhengighet av nettopp Facebook viser oss at dette i høyeste grad er tilfelle. Her har brukerne regien for hvilken «virkelighet» de ønsker å vise omverdenen, og når dette blir vevd sammen med

«narsissismen» i det sosiale mediums vesen, opplever individet dette som en «intellektuell protese» - en forlengelse av seg selv (Postholm m.fl, 2012:93). Dette behovet for anerkjennelse og status kan også knyttes til begrepet egoutvidelse. Egoutvidelse sier noe om hvem du er og hva du bevisst eller ubevisst betrakter som en del av deg, en utvidelse av selvet (Skaalvik og Skaalvik, 2011:77). Vi streber etter sosial anerkjennelse, og det finnes en sammenheng mellom vårt selvverd og vår persepsjon av andres vurdering av oss. Det er snakk om selvpresentasjon, altså hvordan vi fremstår i ulike sammenhenger. Selvpresentasjonen er i stor grad situasjonsavhengig og preget av konformitet, altså ettersøking av likhet og tilpassing av holdninger (Skaalvik og Skaalvik, 2011:77).

Årsaken til utviklingen av det sosiologene kaller en selvnyttende kultur kan knyttes til nettopp dagens sosiale medier. Ønsket om å være populær har eksistert til alle tider, men med sosiale medier har dette tatt en ny retning. Dette gir blant annet anledning til å dyrke sitt eget selvbilde, og behovet for å fremstå som populær gjør at flere og flere benytter seg av de muligheter som finnes. I Trønderavisa 02.02.2015, kunne man lese at unge kjøper seg popularitet på sosiale medier. For 40 kroner kan du få 100 «likes» på en status eller et bilde. Miljøterapeut Eli Gotvassli ved Steinkjer ungdomsskole ytrer i artikkelen bekymring over at press om popularitet på sosiale medier, fører til stresset og slitne ungdommer. Gotvassli forteller at mange elever møter trøtte og uopplagte på skolen, fordi de bruker natta for å legge inn sine kjøpte «likes». Hun ønsker videre at foreldrene må ta ansvar, og at mobiltelefoner og nettbrett legges igjen på stua når barna går til sengs (t-a.no, 02.02.2015). Det er meget betenkelig at dagens unge føler de må bruke natten på å kjøpe seg «likes», slik at de fremstår som populære og «perfekte». Sosial status er ofte knyttet til roller, men hvis roller er forventninger og normer knyttet til deg som individ, hvem er du da?

Otto Kernberg, internasjonal ekspert på alvorlige narsissistiske forstyrrelser, uttaler i Tidsskrift for Norsk Psykologiforening at narsissistiske problemer ofte oppstår i barndommen. Han viser til at i USA er klinikerne opptatt av å dokumentere narsissistiske pasienter sin oppvekst og barndom, nettopp på bekostning av livet de lever her og nå (Tidsskrift for Norsk Psykologiforening, Vol 49, nummer 10, 2012). Ettersom det har blitt så «nødvendig» med sosial status som viser til popularitet og personlige profiler med flest mulig «likes», kan det være en fare for at vi er på vei mot et narsissistisk samfunn.

4.3 Narsissisme og sosialisering

I dagligtale brukes narsissisme nærmest synonymt med selvopptatthet. Narsissisme betyr i utgangspunktet sykelig eller skadelig selvnyttelse (forelskelse i seg selv), en betegnelse hentet fra den greske myten om yndlingen Narkissos som så sitt eget speilbilde i vannet og ble så forelsket at han ble dømt til å tæres hen og dø (store norske leksikon.no, 10.02.2015). Selv om narsissisme alltid har vært tilstede blant oss mennesker, har narsissismebegrepet fått fornyet aktualitet i siste halvdel av 1900-tallet. Sosiologer har fremhevet den vestlige kulturs utvikling mot en ikke-empatisk individorientert, selvnyttende kultur. Nyere psykoanalytiske teoretikere og klinikere har også videreutviklet Sigmund Freuds teorier om narsissisme på en fruktbar måte som har gitt grobunn for nye psykologiske behandlingstilnærminger til personer med alvorlige grader av narsissistiske problemer (store norske leksikon.no, 10.02.2015).

Den norske forskeren Berit Skog, førsteamanuensis ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap ved NTNU, mener at normene for selveksponering har endret seg med de nye kommunikasjonsformene. Siden denne typen digitale vennsamfunn er et nytt fenomen, er det ikke gjort så mye forskning, men det finnes noe, for eksempel på hvordan personlighetstrekk får uttrykk på nettet (Forskning.no, Grønli, 09.10.2008). To amerikanske forskere har funnet ut at faktorer som antall Facebook-venner, typer profilbilder og antall meldinger på Facebook-veggen, henger sammen med graden av narsissisme hos brukerne. Laura E. Buffardi og W. Keith Campell har undersøkt hvordan narsissisme manifesterer seg i nettsamfunnet, og at dette drar i en retning med mer selvpromotering (Narcissism and Social Networking Web Sites; Personality and Social Psychology Bulletin; Vol. 34, no. 10, 1303-1314; 2008). Forskerne peker på at det å delta på sosiale nettverk er attraktivt for narsissister fordi det gir en kontroll over egenprestasjon, metter behovet for oppmerksomhet og fremmer overfladiske mellommenneskelige forhold. Laura E. Buffardi sier i artikkelen at narsissister er mindre opptatt av varme, varige og intime forhold, og mer opptatt av å virke kjølige, dominerende og populære. W. Keith Campell mener narsissisme er et spesielt interessant trekk fordi det hemmer evnen til å danne sunne, langvarige mellommenneskelige relasjoner; «Narsissister kan virke sjarmerende i starten, men de ender med å bruke mennesker til sin egen fordel. De sårer menneskene rundt seg, og på lang sikt sårer de seg selv», sier han. (Ibid).

Hvis vi alle skal eksponere oss selv og stadig ha oppmerksomhet kun omkring vår egen eksistens, vil mange oppleve at de må gi «avkall» på sitt opprinnelige jeg. Når det kan tyde på at vi er på god vei inn i en selvnyttende kultur, kan vi risikere å utvikle «falske» identiteter. Et slikt liv vil ikke føles ekte, og det fører til et behov for mye bekreftelser fra andre for å holde liv, mening og eksistens av dette «falske selvet». De som opplever at de ikke høster nok oppmerksomhet, kan gå langt for å erobre betydning (Cullberg, 1999,p. 186-187).

Mål for sosialiseringprosesser bør være at mennesker skal lære å leve sammen som medlemmer av en gruppe. Det er gjennom slike prosesser vi lærer hvordan vi skal fungere i samfunnet, og hvilke regler og verdier vi skal følge. Samtidig vil dette påvirkes av at mange i dag prøver å realisere seg over nett å leve ut drømmer om å ha noe betydning. Vi tar selfies overalt hvor vi er – flere ganger om dagen, vi deler livet vårt med hele verden på blogger og vi legger ut perfekte bilder av oss selv på Instagram og Facebook. Vi har troen på at det vi har på hjertet er så viktig at hele verden fortjener å høre det – vi maler glansbilder av oss selv som perfekte mennesker med perfekte liv. Det kan se ut som vi har blitt et materialistisk overflod samfunn hvor alt handler om meg og meg (kvinneguiden.no, 22.03.2015). Fysiske møter har blitt byttet ut med Facebook og skype, vi spiller roller på nett – der kan vi være hvem vi vil, smarte, vakre, berømte, populære og perfekte.

For at en sosialisering skal være vellykket, er den avhengig av et samspill mellom individets motivasjon, det sosiale miljøet der individet lever og den kulturen i samfunnet «som er gjeldende» (Imsen, 2012). Det er akkurat det som Bronfenbrenner viste med sin modell og teori, hvor nødvendig og viktig dette samspillet er for hver enkelt. Hvis en ser tilbake har tradisjonelle samfunn med slekt, familie og arbeidsfelleskap vært dominerende innsatser i sosialiseringen. Dette gjør at vi kan tenke oss at miljøene i Bronfenbrenners modell ikke er helt de samme i dag som da han utviklet modellen sin. For i de senere år har jevnaldrende og ikke minst massemedia fått betydelig økende påvirkning blant annet som rollemodeller. Hvis en spør ungdom i dag om hva de har lyst til å bli når de blir voksne, finner en store forskjeller fra ønskene til dem som vokste opp i industrisamfunnet. Rollemodellene har endret seg fra familien til medieskapt personligheter, og det ser ut som om det er viktigst er å fremheve seg selv i alle sammenhenger. Når idealene endres, samtidig som arbeidsmåter og tilgang til ulike ressurser gjennom nettverk også forandres, påvirker dette også over sikt samfunnsstrukturen. Barn og unge er alltid på nett, og de digitale profilene er en del av deres identitet (Krokan, 2008).

4.4 Generell del av LK06

I Stortingsmelding nr. 11 (2008-2009, Læreren, rollen og utdanningen), står det at læreren skal dekke behov elevene har i den digitale hverdagen, hvor etiske og juridiske problemstillinger knyttet til barn og unges bruk av Internett, krever god vurderingsevne (Lillejord m.fl, 2011). Samtidig kan man si at det finnes imidlertid ingen klare, nasjonale retningslinjer for hvordan lærere skal håndtere elevers bruk av sosiale medier osv, samtidig som de skal bistå elevene i å oppnå sosial kompetanse. Grensen mellom det private og profesjonelle blir derfor stadig utfordret, og mye av dette er på mange måter et «etisk minefelt». (Postholm.m.fl, 2012:113). På en annen side kan man si at den generelle delen i kunnskapsløftet nettopp er denne retningslinjen som trengs for lærerens vedkommende: *Opplæringens mål er å ruste barn og unge til å møte livets oppgaver og mestre utfordringer sammen med andre. Den skal gi hver elev kyndighet til å ta hånd om seg selv og sitt liv, og samtidig overskudd og vilje til å stå andre bi* (LK06). Denne delen av kunnskapsløftet utdyper verdigrunnlag, menneskesyn og fostringsoppgaver, gjennom å gjøre rede for hvilke grunnlag læreren bør basere sin oppfostring på. Her finnes utdyperinger for hvordan man skal lære elever å bli meningssøkende-, skapende-, arbeidende-, allmendannede-, samarbeidende-, miljøbevisste og integrerte mennesker».

Samfunnet er i stadig endring, læreren har nye og kanskje mer utfordrende oppgaver i dag når man tenker på barn og unges oppvekst i det digitale samfunnet. Dette kan tyde på at den generelle delen i LK06 begynner «å gå ut på dato». Torbjørn Røe Isaksen har ytret nettopp dette, og henviser til at det er over 20 år siden generell del utkom, og siden da har skolen fått nytt læreplanverk og ny formålsparagraf (regjeringen.no, 01.04.2015). Sett i lys av samfunnsutviklingen er det manglende samsvar med både formålet og Kunnskapsløftet, sier Isaksen. På bakgrunn av innspillene og innhenting av bakgrunnskunnskap nasjonalt og internasjonalt, vil departementet fornye generell del, som vil bli sendt på høring i 2016. Målet er at den skal gjelde fra skoleåret 2017/2018 (regjeringen.no, 01.04.2015).

Lærere bør være klar over hvor viktig dette verktøyet er i skolesammenheng, LK06 bør brukes som en «støttespiller» og veileder for alle lærere hver eneste dag. Her utdypes formålsparagrafen i opplæringsloven, overordnede mål for opplæringen angis og den inneholder det verdimesige, kulturelle og kunnskapsmessige grunnlaget for grunnskolen og

videregående opplæring (udir.no, 23.05.2015). I denne sammenhengen er det på sin plass å nevne sosiale ferdigheter. Denne ferdigheten burde blitt innført igjen som grunnleggende ferdighet. Slik samfunnsutviklingen har blitt, vil det være høyst relevant hvis vi vil unngå selvoptatthet og kun individualisme. Da vil læreren forhåpentlig vis få et enda større fokus på å styrke elevenes sosiale kompetanse.

Barn og unge trenger rollemodeller som kan gi dem kunnskaper om hvilke væremåter som egner seg i møte med andre, og de må få utviklet evne til å vise disse egenskapene i møter med andre. Læreren bør hjelpe elevene til å styrke sin sosiale kompetanse, slik at de mestrer de forskjellige miljøene de oppholder seg i. Uten grunnleggende sosiale kompetanse kan de stå i fare for å falle utenfor. Barn som ikke utvikler sosial kompetanse, vil ofte slite i sitt møte med andre, med samfunnets krav og forventninger og med seg selv og sitt selvilde (Roland, 2014).

4.5 Læreren og nærhetsprosesser

I modellen til Bronfenbrenner framholdes nærhetsprosesser, fysiske møter, mellom mennesker som en grunnleggende motor for all menneskelig utvikling. I denne sammenhengen er læreren en vesentlig faktor i forhold til blant annet relasjonsbygging og videre i nærhetsetikken (Løgstrup, 1956). Knud Ejler Løgstrups (1905-1981) etiske fordringer som utgangspunkt i flere retninger innen etikkfeltet, framstår som et godt utgangspunkt for å få utvikle en yrkesetikk for lærere (Arneberg og Overland, 2013: 50). Løgstrup mente på samme måte som Bronfenbrenner at mennesker lever i et dypt avhengighetsforhold til hverandre. Han mente også at individer påvirker hverandre, og graden av påvirkning kan befinne seg på både et «nært» nivå og på et bredt spektrum. Nærhetsetikken er en relasjonsorientert etikk, med kontekstuelle fordringer (Arneberg og Overland, 2013).

Hvilken relasjon læreren klarer å skape til elevene, har stor betydning for elevenes mulighet til å lykkes. Elevene kommer på skolen med ulike forutsetninger og erfaringer, og læreren skal gi elevene forutsigbarhet ved at alle skal bli møtt med respekt og likeverd, og bli sett for den de er. Nærhetsetikken sier oss videre at det er umulig å ta ansvar eller å gi omsorg uten en form for nærhet eller innlevelse. Hver situasjon er unik og må vurderes ut fra denne situasjonens egenart. Denne formen for etikk knytter moral og nærhet til den andres «ansikt»,

og til møtet mellom to mennesker. I slike situasjoner fødes «fordringer» om ansvar for den andre (Fjørtoft og Skorstad, 2015:24).

Også i Emmanuel Levinas (1906-1995) sin etikk står begrepet «møte med den andres ansikt» sentralt. Når vi møter et annet menneske, ansikt til ansikt, våkner vår etiske bevissthet (Ibid). Et tall på flere hundre tusen lidende etter en naturkatastrofe er lettere å distansere seg fra enn et lidende ansikt. Forutsetninger for at vi fortsatt skal videreføre slike etiske bevisstheter er at alle barn og unge utvikler sosial kompetanse. Vi møter disse ansiktene hver dag. De blir mer virkelige når vi møter dem som hele mennesker i deres sosiale kontekst, med samme menneskelighet, de samme følelser, behov og lengsler som oss selv. Ikke mennesker vi ser på en pc skjerm eller en smarttelefon, men som den nakne sårheten vi står ovenfor ansikt til ansikt. Etske utfordringer springer ut av det faktum at vårt eget liv er avhengig av hvordan andre møter oss, og at vi alle er innviklet i hverandres liv (Bergem, 1998). Ved at vi går inn i en relasjon med andre, har vi noe av den andres liv i våre hender, og den etiske fordringen krever ensidighet i engasjementet. Vi handler fordi vi tror det vi gjør er rett, ikke fordi vi tjener på det eller får gjensidighet tilbake (Arneberg og Overland, 2013: 51).

Urie Bronfenbrenner (1917-2005) sa at det helt klart er familien som utgjør kjernen av prosessen i vår egen kultur. Og han fant ut at faktorer som kan bidra til et sammenbrudd for sosialiseringprosesser, er at familien «trekker seg vekk» fra sine oppgaver i barneoppdragelsen (Bronfenbrenner, 1973:130). Selv om det i dagens samfunn blir «mangel» på innblanding fra foreldrenes side, ser vi også at det er andre institusjoner som bidrar til barnas oppdragelse og utvikling. Skolen står sentralt som bidragsyter til dette, og videre blir læreren i dagens skole mer enn kun en person som er en «kilde til kunnskap». Påvirkningskraften som rollemodell, bør læreren være klar over. Læreren skal være den signifikante andre (Imsen, 2012) for sine elever og arbeide daglig for å opprettholde denne rollen. På en annen side kan det se ut som den signifikante andre er på god vei til heller å være «likes» på Facebook, enn læreren for dagens barn og unge (Lund, Sonja, arbeidskrav i PEL, 2014). Samtidig må læreren ha forståelse av og evne til å bruke læring ved hjelp av modeller, sosial forsterkning og gruppeprosesser i arbeidet med barn. Læreren skal også vite hvordan grupper utenfor skolen skal brukes som resurser til elevenes utvikling og sosialisering. Dette innebærer kjennskap og kontakt med det lokale samfunnet, menneskene, problemene og resursene der (Bronfenbrenner, 1973:133).

I boka «Dannelse i skole og lærerutdanning, 2010» finnes det en artikkel av førstelektor/førsteamanuensis i informatikk ved universitetet i Tromsø, Steinar Thorvaldsen, «Dannelse i en digital alder». Han understreker også at vår atferd endrer seg i det digitale rom sammenlignet med det fysiske møtet. Han er opptatt av at lærere skal være tydelige voksne rollemodeller, og at dette er meget viktig for all sosialisering og dannelse. I dagens samfunn må læreren være digitalt kompetent for å være en sosialiseringssaktør, og videre kunne veilede i det digitale rom på en god måte, sier Thorvaldsen videre (Brekke, 2010). Av den grunn ser man hvor viktig læreren blir ettersom foreldrene tilbringer mindre og mindre tid med sine barn. Holdninger utvikles gjennom dialog, refleksjon og omtenkksomhet, og læreren har et ansvar for at elevene lærer dette. Familien har fremdeles det største moralske og legale ansvaret for barnets karakterutvikling, men mangler ofte makt eller mulighet til å gjøre denne jobben. Det er ikke fordi foreldrene ikke ønsker å gjøre jobben, men det kommer ganske enkelt av at forholdene i samfunnet har endret seg. Foreldre og barn tilbringer ikke nok tid sammen i de situasjonene hvor læring er mulig (Bronfenbrenner, Barn i to verdener: USA og Sovjet, 1973:75).

Gjennom å fokusere på kvaliteter i nærhetsprosesser – relasjonelle dimensjoner – og med spesielt på det potensialet kompetente foreldre og lærere representerer, gav Bronfenbrenner et utgangspunkt for å snu evt. negative utviklingsprosesser. Vi bør ha fokus på risikohendelser, søke beskyttende faktorer til våre elever, lære oss å være mer opptatt av hvilke krefter som fremmer positiv utvikling enn hvilke som hemmer dem. Vi bør vite at barns sosiale handlingskompetanse er meget viktig for deres utvikling, man kan si en form for utviklingsoptimisme som uttrykker en tendens på bekostning av et mer deterministisk utviklingssyn (Bronfenbrenner, Growing in the Lives and Children Youth and Families: How Can We Turn It around? parenthood.library,1999).

4.6 Nye trender

Hvor blir det så av nærhetsprosessene når de unge «flagger» digitale vennsamfunn, og føler mer for å eksponere seg selv på Facebook enn å dra på kino med «fysiske» venner? Bronfenbrenner (1917-2005) sa: « For å utvikle- intellektuelt, emosjonelt, sosialt og moralsk- et menneske, barn eller voksen, behøves det samme for dem alle: aktiv deltagelse i stadig mer komplekse gjensidige interaksjoner med personer, objekter og symboler i det nærmeste

miljøet. For å være effektiv må interaksjonen inntreffe relativt jevnt over en tidsperiode av en viss lengde. Slike varige former for interaksjon i det nærmeste miljøet betegnes som nærhetsprosesser. Disse prosessene kan betraktes som utviklingens primære kraft» (parenthood.library, 1999). Med Bronfenbrenners presisering av viktigheten i «fysiske møter», at det trengs nærhet for å oppnå «tilfredsstillende» utvikling hos mennesker, kan en se at dette er mangelfullt i dagens familier.

I artikkelen «Altfor mange familier er for styrt av trender» (adressavisa.no, 10.02.2015), hevder forfatter og veileder Anne Sælebakke at mange familier er styrt av nye trender. Sælebakke har bakgrunn som lærer, fysioterapeut og psykoterapi, og har i mange år engasjert seg i arbeid med oppmerksomt nærvær for barn og unge. Hun etterlyser de individuelle variantene og behovene og hun lurer på om dagens familier blir med på «trendkarusellen» og livsførselen automatisk, uten at de bevisst stopper opp for å tenke over hvilken hverdag de egentlig vil ha. Erfaringsvis har Sælebakke sett at det i dag er for lite rom til bare å være sammen i familien, kjede seg, ha lange måltider og for barn å kunne komme til de voksne med smått og stort som de lurer på. Sælebakke ytrer frustrasjon og bekymring over at nye trender stjeler fristunder til dagens familier: « Det finnes familier som driver med ti ulike fritidsaktiviteter, og sier videre at det er sunt å lære seg heller å kunne være hjemme uten å måtte gjøre noe. Det er viktig at foreldrene kan sette grenser for hvor mye barna får delta på, altfor mange familier er for ytre styrt av trender og tendenser»(adressavisa.no, 10.02.2015).

Dagens trender fører til at hverdagslivet til barn og unge er plottet inn i et stort excelark med fargekoder. I en familie er det stort potensiale for livskvalitet, men da må man finne den indre styringen og roe ned aktivitetsnivået slik at verditenkningen ikke forsvinner. Det gjelder å finne en balansegang mellom struktur og impulser, og unngå stress og dårlig psykisk helse som resultat av overorganiserte hverdager og forventninger om prestasjoner. Man kan spørre seg om noe viktig har blitt borte på veien nå som vi i mindre grad har «løkkeaktivitetene», og barn og unge må samtidig få oppleve at det er de voksne som bærer ansvaret for struktur og tidsrammer i hverdagen.

4.7 Sosial og kulturell kapital

Sett i lys av Bronfenbrenners forskning kan man si at resultatet av de ulike former for nærhetsprosesser blir kompetanse eller dysfunksjon. Hans forskning viser at de fleste foreldrene har både kapasitet og motivasjon til å gi respons til sine barns umiddelbare fysiske og psykologiske behov, men at situasjonen er annerledes når det gjelder å sette barna i stand til å tilegne seg ny kunnskap og nye ferdigheter. I slike situasjoner må foreldrene ha egne kunnskaper og ferdigheter selv, eller ha tilgang på ressurser utenfor familien. Foreldrenes sosiale nettverk kan på denne måten bidra til å gi barna erfaringer til å videreutvikle sin egen kompetanse. Dette avhenger av hvilken sosial- og kulturell kapital foreldrene har. Begrepet stammer fra den franske sosiologen Pierre Bourdieu (1930 – 2002). Den kulturelle kapitalen består i å tilegne seg og å mestre den dominerende kulturens kulturelle koder, noe som erverves gjennom oppvekst og gjennom utdanning. En slik kapital er et symbolsk gode med både bruks- og bytteverdi, det vil si akkumulerte ressurser som legitimerer statusforskjeller (Baune, 2012). Eksempler på kulturell kapital kan være kunnskaper, språk, verdier, «god» oppvekst og «gode» vaner. Sosial kapital er alle nettverk man tilhører, slik som familie, venner skole, jobb og organisasjoner, og elevenes sosiale bakgrunn er av stor betydning for den sosialiseringen som skjer i skolen og samfunnet ellers (Baune, 2012).

Foreldrenes delaktighet og deres sosiale og kulturelle kapital er avgjørende for at barn og unger skal kunne oppdras og videre integreres i samfunnet. Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet (Bufdir), utførte blant annet en spørreundersøkelse i 2014 blant norske ungdommer. Resultatet avslørte at «ungdommer vet ikke hvor grensene går» (vg.no, 16.01.2015). Det kom fram i undersøkelsen at unge er usikre på hva som er greit og hva som ikke er greit når det gjelder voldtekt på fest, fysisk vold fra kjæresten, psykisk vold, tvang, press og seksuelle overgrep, sier direktør i Bufdir, Mari Trommald, til VG. Hun viser videre til at man må holde et godt blikk på utviklingen på nett og sosiale medier, og videre på hvordan dette påvirker unges selvtillit og selvilde. Trommald mener foreldrene har et stort ansvar her – de må snakke med barna om å stå opp for seg selv, sette egne grenser og respektere andres. Det å for eksempel kontrollere noens nettbruk er utfordrende, det går til en viss grad, men barn og unge lever sitt eget liv på nett. Det handler derfor mer om å gi barna gode holdninger, sier Trommald (vg.no, 16.01.2015).

Dette kan tyde på at det er tendenser til økende kaos i livene til barn, ungdom og familier. Vi er deltagere i et digitalt nettverk med global rekkevidde. Dette åpner for betydelig risiko, sårbarhet og problemer. Vi må tenke nytt og videre framover for hvordan vi skal håndtere digitale medier, elektroniske og virtuelle arenaer. Disse har på god vei erstattet møteplasser som gatehjørner, butikken, fritidsklubben eller skolegården. Mediene formidler kontakt med andre mennesker, og det er i dag langt større muligheter til å forflytte seg virtuelt enn i den fysiske verden.

Skolen og lærerne bør tilpasse seg samfunnsendringene, forholde seg til nye forventninger og nye pedagogiske ideer. Man må som lærer ha fokus og kompetanse til å navigere i en urskog av sosiale regler og sosiale samspill, spesielt med tanke på de nye utfordringene vi står overfor gjennom de digitale nettverk. Digitale nett skaper muligheter, men det åpner også for risiko for problemer. Den danske kultursosiologen Kim Rasmusen hevder at barndommen blir stadig mer og mer institusjonalisert. Han viser til en utvikling gjennom hele 1900-tallet hvor folks liv mister preget av uformelle former for samvær og blir mer formalisert og regulert (Imsen, 2012:84). Folk stikker ikke innom på besøk uten at de har fått invitasjon, tid til en uformell prat er vanskelig å få til på grunn av stramme tidsskjemaer, og barn «løper ikke lengre rundt mellom husene» til langt på kveld. Videre viser Rasmusen til teknologisering av barns hverdagsliv, det han kaller mediekoblet barndom (Imsen, 2012:85).

Ettersom elever i dag stort sett sitter foran hver sin pc på fritiden og «chatter» med hverandre, trengs ikke «det fysiske møtet», samtaler og beskjeder blir utvekslet likevel. Av den grunn forekommer ikke sosialisering på samme måte som før, og læreren møter utfordringer i at elevene ikke lenger finner det tilfredsstillende å finne på ting sammen. En slik utvikling trenger ikke bli overlatt til tilfeldighetene. Læreren kan skape sosiale situasjoner i klassen, finne flere former av gruppearbeid og andre sosiale aktiviteter. Kort sagt innebærer dette at vi må bruke gruppekraftene mer i skolen. På en annen side bør det også legges til rette for at elever kan gis ansvarsfulle oppgaver til beste for andre i klassen, på skolen, i nabolaget, og videre i samfunnet. Dette krever imidlertid at man må gå ut over klasserommet og inn i større sammenhenger, og inn i flere sosiale miljøer. Samtidig vil lærerens relasjoner til foreldre være en avgjørende faktor. Uten et godt foreldresamarbeid vil ikke lærerens arbeid i skolen være utviklingsfremmende for elevene. Foreldrene trengs som samarbeidspartnere, foreldrekompetansen er viktig. Det er foreldrene som kjenner barnet sitt best, det handler om

hvordan man klarer å utnytte denne kompetansen på best mulig måte, og da må man betrakte foreldrene som ressurser til sine barn.

Urie Bronfenbrenner (1917-2005) sin teori og modell viser oss hvordan vi må se elevene i større sammenhenger, se dem som mennesker med forventninger, gleder og skuffelser, som personer med ankerfeste i et hjem og i et miljø utenfor skolen. Skal vi kunne hjelpe elevene til å sosialisere seg og få et godt grunnlag for veien videre i livet, må vi sette oss inn i deres situasjon, og kunne føle og tenke som dem. Dette er utfordrende, men man kommer et godt stykke på vei med medfølelse, evne til å lytte, og ikke minst være i stand til å mentalisere (Postholm m.flere, 2011). Samtidig må vi, som Bronfenbrenner understrekte, se på alle virksomheter i alle miljøer som de unge deltar i. Sammenligninger av barn i byer og på landsbygd, barn i ulike sosiale grupper, forhold til foreldre, venner, jevnaldrende, lærere og fritidsledere. Vi må se på hvilke fritidssysler de unge har, og hva de presterer i. Observasjoner av lek, fysisk utfoldelse, idrett, språk (skriftlig og muntlig), sang, musikk og tegninger. Og ikke minst: vi må studere konsumet av massemedier som mobilbruk, film, TV, Internett, pc-spill, blader, aviser og bøker (Imsen,2012:42).

5.0 Avslutning

Å være lærer i dagens samfunn innebærer mange utfordringer. Ett av målene bør være å hjelpe barn og unge i den prosessen alle mennesker, i alle samfunn, går igjennom for å lære normer, verdier, ferdigheter og kunnskap de trenger i livene sine – sosialisering. Den generelle delen i kunnskapsløftet er en god veileder i dette arbeidet. Godt og moralsk forsvarlig arbeid i skolen handler om noe langt mer enn å besitte kunnskap, beherske teorier, følge instruksjoner og ha inngående innsikt i hva som står i lover, forskrifter og rundskriv. Arbeidet knytter seg også til dannelse og idealer, til refleksjon, verdier, forberedelser og holdninger, og integrere dette i både personlighet og praksis. Barn kan ikke oppdra seg selv, de må tilegne seg sosial kompetanse blant annet gjennom å bruke læreren som rollemodell for hvordan de skal oppføre seg, knytte vennskap, samarbeide og vise andre respekt. På denne måten kan vi prøve å unngå at vi får en selvnyttende kultur med narsissistiske deltagere.

Samfunnet som barn og unge skal vokse opp i, er mangfoldig, uoversiktlig og i rask endring. Aldri tidligere har forholdene rundt oss endret seg så fort som de gjør nå. De unge må hver

dag forholde seg til mange ulike sosiale arenaer og miljøer. Vi ser tendenser til at familiemønstrene endrer seg, teknologien tar større plass og nye trender fører til at barn og unge tilbringer mye tid i organiserte virksomheter. Det er en helt ny sosial verden vi har så vidt begynt å forstå.

I mitt arbeid med bacheloroppgaven har jeg funnet ut at en lærer må ha en meget allsidig kompetanse, og at det kanskje er den «medmenneskelige» - kompetansen jeg trenger mest av. Uansett hvor god min faglige kompetanse er, vil ikke denne ha betydning hvis ikke jeg er i stand til å videreformidle kunnskap på en profesjonell måte. Uten pedagogikkfaget i utdanningen min, ville jeg ikke ha forutsetninger til å gjøre nettopp dette. Kunnskap om blant annet teorier, gjør meg i stand til å analysere hva som skjer i lærings situasjoner, være bedre rustet til å planlegge og begrunne egen virksomhet og videreutvikle pedagogisk arbeid; både sammen med andre og for min egen del. På den måten kan jeg gjøre det jeg kan for at mine elever skal få tro, mot og krefter til å leve et godt liv og ta vare på seg selv og andre.

Urie Bronfenbrenners teori bør være en tiltrengt påminnelse om at vi bare er en del av et stort og komplekst system av interaksjoner. Hans forskning og teori bør være et «nødvendig gode» for oss alle, hvis vi vil leve sammen i kjærlighet, vennskap og med gjensidig tillit og respekt. Det vil være galt å gå ut fra at alle virkninger av det digitale samfunnet nødvendigvis er dårlige, men det ville være idioti å ignorere de mulige virkningene og tillate et så massivt inngrep i barns dagligliv uten å stille spørsmål om hvilken betydning det har. Det avgjørende spørsmålet ble egentlig stilt av Platon for mange hundre år siden:

«Skal vi uten videre tillate barna å høre hvilke som helst historier som er funnet opp av tilfeldige mennesker, og la dem få ideer som i de fleste tilfeller er de stikk motsatte av dem vi skulle ønske at de ville ha når de ble voksne?»

6.0 Litteraturliste

- Arneberg, Per og Bjørn Overland, 2013: *Lærerrollen. Om skolekultur, læreres læring og pedagogisk dannelse*. Cappelen Damm AS, Oslo.
- Asperheim, Jan Helge og Ida Aunan Ulvik, 2012: *Pedagogisk basiskunnskap*. Norsk Pedagogisk Forlag, Inderøy.
- Baune, Tove Aarsnes, 2012: *Den skal tidlig krøkes. Skolen i et historisk perspektiv*. Cappelen Damm AS, Oslo.
- Bergem, Trygve, 1998: *Læreren i etikkens motlys*. Gyldendal norsk forlag AS, Oslo.
- Bergem, Trygve, 2014: *Læreren i etikkens motlys. Innføring i yrkesetisk tenkning og praksis*. Gyldendal norsk forlag AS, Oslo.
- Brekke, Mary, 2010: *Dannelse i skole og lærerutdanning*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Bronfenbrenner, Urie 1973: *Barn i to verdener: USA og Sovjet. En sammenligning av barneoppdragelsen i de to landene*. Mariendals Boktrykkeri A/S, Gjøvik.
- Buffardi, Laura E og W. Keith Campbell; *Narcissism and Social Networking Web Sites; Personality and Social Psychology Bulletin*; Vol. 34, no. 10, 1303-1314; 2008; DOI: 10.1177/0146167208320061.
- Cullberg, Johan, 1999: *Dynamisk psykiatri i teori og praksis*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Fjørtoft, Kjersti og Berit Skorstad, 2015: *Etikk i sosialt arbeid. Mellom samfunnsplikt og personlig ansvar*. Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo. (1.utgave 1998. 9. opplag 2015).
- Grønmo, Sigmund, 2004: *Samfunnsvitenskaplige metoder*. Fagbokforlaget, Bergen.
- Imsen, Gunn, 2012: *Elevenes verden. Innføring i pedagogisk psykologi*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Imsen, Gunn, 2010: *Lærerenes verden. Innføring i generell didaktikk*. Universitetsforlaget, Oslo.

Kjølsvik, Idar (red.), 2014: *Danning for liten og stor*. Forfattere i samarbeid med Forlaget Helse-Frelse, Levanger.

Krajewski, Bruce (red.), 2003: *Gadamer's Repercussions. Reconsidering Philosophical Hermeneutics*. University of California Press.

Krokan, Arne: artikkel i boka : Glaser, Vibeke og Jan Bølstad, 2008: *Moderne oppvekst. Nye tider, nye krav*. Universitetsforlaget, Oslo.

Kunnskapsløftet, LK06, 2013-2014: *Mål og innhold i grunnskolen*. PEDLEX Norsk skoleinformasjon, Oslo.

Larsen, Egil, 2013: *Fengslet som endringsarena*. Kriminalomsorgens utdanningscenter KRUS, Oslo.

Lillejord, Sølvi, Terje Manger og Thomas Nordahl, 2011: *Livet i skolen 2. Grunnbok i pedagogikk og elevkunnskap: Lærerprofesjonalitet*. Fagbokforlaget, Bergen.

Olsen, Maila Inkeri og Marie Traavik, 2013: *Resisliens i skolen. Om hvordan skolen kan bidra til livsmestring for sårbare barn og unge. Teori og tiltak*. Fagbokforlaget, Bergen.

Postholm, May-Britt, Peder Haug, Elaine Munthe og Rune Krumsvik, 2011: *Elevmangfold i skolen*. Høyskoleforlaget AS – Norwegian Academic Press, Kristiansand.

Postholm, May-Britt, Peder Haug, Elaine Munthe og Rune Krumsvik, 2012: *Lærere i skolen som organisasjon*. Cappelen Damm Høyskoleforlaget, Kristiansand.

Roland, Erling, 2014: *Mobbingens psykologi. Hva kan skolen gjøre?* Universitetsforlaget, Oslo.

Skaalvik, Einar M og Sidsel Skaalvik, 2011: *Skolen som læringsarena. Selvoppfatning, motivasjon og læring*. Universitetsforlaget, Oslo.

Thagaard, Tove, 2009: *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget, Bergen.

https://www.bt.no/familieogoppvekst/--Altfor-mange-familier-er-for-ytre-styrt_-styrt-av-trender-og-tendenser-490556_1.snd?xtor=RSS-2 lest 10.02.2015, 14:30.

<http://forum.kvinneguiden.no/index.php?showtopic=922672> lest 05.04.2015, 19:30.

<http://forskning.no/internett-psykologi-informasjonteknologi/2008/10/selvopptatt-pa-facebook> lest 22.05.2015, 20:00.

http://www.holbergprisen.no/images/materiell/2008_skole_elevkompendium.pdf#page=15

lest 10.02.2015, kl. 19:00

<http://www.klikk.no/helse/article1513959.ece> lest 04.04.2015, 14:00.

<http://www.nrk.no/kultur/-en-fare-for-menneskets-utvikling-1.12297760> lest 10.04.2015, kl. 15:00.

http://no.wikipedia.org/wiki/Urie_Bronfenbrenners_utviklings%C3%B8kologiske_modell lest 14.01.2015, kl. 11:15.

<http://parenthood.library.wisc.edu/Bronfenbrenner/Bronfenbrenner.html>

lest 10.01.2015, 22:00. (artikkel av Urie Bronfenbrenner).

http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=276186&a=4 lest 05.04.2015, kl. 18:00.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/dce0159e067d445aacc82c55e364ce83/no/pdfs/stm200820090011000dddpdfs.pdf> lest. 22.05.2015.

<https://www.regjeringen.no/nb/aktuelt/Vil-ha-ny-generell-del-av-lareplanen1/id2008329/> lest 01.04.2015, kl 20:00.

<https://sml.snl.no/narsissisme> lest 10.02.2015, kl. 20:00.

https://snl.no/kulturell_kapital lest 30.03.2015, 13:30.

<http://www.t-a.no/nyheter/article10604493.ece> lest 02.02.2015, 19:00.

<http://www.udir.no/Lareplaner/Kunnskapsloftet/Generell-del-av-lareplanen/?read=1>

lest 23.05.2015.

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/oppvekst/dette-er-norske-ungdommers-stoerste-bekymringer/a/23375467/> lest 01.2002, kl. 14:00.